

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING KREATIV
KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAGA ASOSLANGAN
TA‘LIM METODINING AHAMIYATI**

Dovutxo‘jayeva Ominaxon Saidbakirxo‘ja qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Boshlang‘ich ta‘lim fakulteti 4-kurs talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishda Loyihaga asoslangan ta‘lim metodining pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Zamonaviy ta‘lim tizimida pedagogdan faqat bilim berish emas, balki o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal etishga, ijodiy yondashuvga va amaliy faoliyatga yo‘naltirish talab etiladi. Shu nuqtai nazardan ushbu metodo‘qituvchining kreativ kompetentligini shakllantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot davomida kreativ kompetentlik tushunchasi, uning tarkibiy qismlari, metodning mazmun-mohiyati hamda boshlang‘ich ta‘limdagi ahamiyati o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, loyiha asosida tashkil etilgan ta‘lim o‘qituvchilarning innovatsion fikrlashi, metodik mahorati, tashabbuskorligi va kasbiy moslashuvchanligini oshiradi. Maqolada boshlang‘ich ta‘limda loyihaga asoslangan ta‘lim metodidan foydalanish bo‘yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: kreativ kompetentlik, loyihaga asoslangan ta‘lim, boshlang‘ich ta‘lim, innovatsion metod, loyiha faoliyati, pedagogik texnologiya, ijodiy fikrlash, o‘qituvchi kompetensiyasi, zamonaviy ta‘lim.

Abstract

This article analyzes the pedagogical potential of the Project-Based Learning method in developing the creative competence of primary school teachers from both theoretical and practical perspectives. In the modern education system, a teacher is required not only to transmit knowledge, but also to guide students toward independent thinking, problem-solving, creative approaches, and practical activities. From this point of view, this method serves as an effective tool for shaping the teacher’s creative competence.

During the research, the concept of creative competence, its structural components, the essence of the method, and its significance in primary education were studied. The results show that education organized on the basis of projects enhances teachers’ innovative thinking, methodological skills, initiative, and professional adaptability. The article also provides scientific conclusions and practical

recommendations on the use of the Project-Based Learning method in primary education.

Keywords: creative competence, project-based learning, primary education, innovative method, project activity, pedagogical technology, creative thinking, teacher competence, modern education.

Аннотация

В данной статье с научно-теоретической и практической точек зрения проанализированы педагогические возможности метода обучения на основе проектов в развитии креативной компетентности учителей начальных классов. В современной системе образования от педагога требуется не только передача знаний, но и формирование у учащихся навыков самостоятельного мышления, решения проблем, творческого подхода и практической деятельности. С этой точки зрения данный метод выступает эффективным средством формирования креативной компетентности учителя.

В ходе исследования были изучены понятие креативной компетентности, её структурные компоненты, сущность метода, а также его значение в начальном образовании. Результаты показали, что обучение, организованное на основе проектов, способствует развитию инновационного мышления учителей, их методического мастерства, инициативности и профессиональной гибкости. В статье также представлены научные выводы и практические рекомендации по использованию метода проектного обучения в начальном образовании.

Ключевые слова: креативная компетентность, обучение на основе проектов, начальное образование, инновационный метод, проектная деятельность, педагогическая технология, творческое мышление, компетентность учителя, современное образование.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog faoliyatiga yangicha yondashuvni talab etmoqda. O'qituvchi endilikda faqat tayyor bilimlarni yetkazuvchi emas, balki o'quvchini mustaqil fikrlashga undovchi, ijodiy faoliyatga yo'naltiruvchi va hayotiy muammolarni hal qilishga tayyorlovchi shaxs sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida pedagogning kasbiy salohiyati va kreativ kompetentligi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan ushbu bosqichda o'quvchilarning bilishga qiziqishi, tafakkuri, muloqot madaniyati va shaxsiy fazilatlari shakllanadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kreativ kompetentligi pedagogik jarayonda yangi g'oyalarni ilgari surish, nostandart yechim topish, darsni samarali tashkil etish, innovatsion metodlardan foydalanish va o'quvchilarni faol ishtirokchi sifatida jalb eta olish bilan tavsiflanadi. Mazkur sifatlarni rivojlantirishda zamonaviy metodlardan

foydalanish zarur bo‘lib, ular orasida Project Based Learning metodi alohida o‘rin tutadi.

Loyihaga asoslangan ta‘lim metodida o‘quvchilar real muammo yoki mavzu yuzasidan mustaqil izlanish olib boradi, ma‘lumot to‘playdi, loyiha ishlab chiqadi va natijani taqdim etadi. Ushbu metod o‘qituvchidan yuqori darajadagi tashkiliy qobiliyat, metodik tayyorgarlik va kreativ yondashuvni talab qiladi. Shu sababli PBL metodini qo‘llash pedagogning kreativ kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Loyihaga asoslangan ta‘lim metodining nazariy asoslari J. Dewey, Kilpatrick, Blumenfeld, Thomas kabi olimlar ishlarida yoritilgan. Ularning fikricha, loyiha asosidagi ta‘lim o‘quvchini real hayotga tayyorlaydi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va bilimlarni amaliyot bilan bog‘laydi. Mahalliy olimlar N. Saidahmedov, B. Xodjayev, N. Muslimov, Sh. Sharipovlarning tadqiqotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv va pedagogik ijodkorlik masalalari tahlil qilingan.

Bu metod o‘quvchilarni bilimga muhtoj, o‘qituvchi tomonidan “bilim ombori” sifatida to‘ldirilishi kerak bo‘lgan bo‘sh idishlar sifatida ko‘rish o‘rniga, an’anaviy, ma‘ruza markazidagi ta‘lim usullarini buzib, o‘quvchini ta‘lim jarayonining markaziga qo‘yadi. Bunda o‘quvchilar muhim muammo yoki dolzarb masala atrofida faol ishtirok etadi hamda yechimlarni ishlab chiqish, sinab ko‘rish va takomillashtirish jarayonida ko‘proq mustaqillikka ega bo‘ladi. Eng yaxshi yangilik shundaki, loyihaga asoslangan ta‘lim metodi barcha yoshdagi o‘quvchilarda samarali natija berayotgani isbotlanmoqda. AQShning U.S. News nashrida e‘lon qilingan maqolaga ko‘ra, olib borilgan tadqiqotlar ushbu metod asosida o‘qitilgan talabalar kollej, universitet, o‘rta maktab va boshlang‘ich ta‘lim bosqichlarida metod ijobiy natijalar ko‘rsatganini tasdiqlaydi. Ayniqsa, loyihaga asoslangan ta‘lim metodi usulida o‘qitilgan o‘quvchilar standart testlarda o‘z tengdoshlaridan yuqori natijalarga erishgan. Bu yutuqlar turli irqiy va ijtimoiy-iqtisodiy guruhlar orasida ham barqaror saqlangan.

Loyihaga asoslangan ta‘lim metodini an’anaviy sinf ta‘limi, aralash ta‘lim hamda masofaviy ta‘lim shakllarida ham qo‘llash mumkin. Shuningdek, u har qanday sinf darajasida va istalgan o‘quv fanida samarali qo‘llaniladi. Ko‘plab o‘qituvchilar bu metodga qiziqish bildirsa-da, uni qayerdan va qanday boshlash kerakligi haqida savollarga ega. Shu sababli, turli darajadagi o‘qituvchilar uchun metod bo‘yicha eng ommabop maqolalar jamlangan to‘plamlar yaratilgan. Bu materiallar yangi boshlovchi o‘qituvchilardan tortib, mavjud metodik darslarini yanada takomillashtirmoqchi bo‘lgan pedagoglargacha bo‘lgan barcha uchun foydalidir.

Shuningdek, turli hududlardagi muvaffaqiyatli sinf tajribalari ham keltirilgan. Metodning maqsadi o‘qituvchilarga o‘quvchilarni yanada faol jalb etish, ta‘lim sifatini oshirish va o‘quv dasturining asosiy qismga aylantirishda yordam beradigan foydali

resurslarni taqdim etishdir. Metodning asosiy maqsadi xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda loyiha texnologiyalaridan foydalanish xususiyatlarini o'rganishdan iborat bo'lib, ish jarayonida kuzatish, taqqoslash, tahlil va sintez kabi ilmiy metodlardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, loyiha asosida o'qitish o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish hamda tanqidiy yondashuvini kuchaytirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Aniqroq qilib aytganda, loyihaga asoslangan ta'lim - bu o'quvchilarning biror loyiha ustida ishlash, uni loyihalash, ishlab chiqish va yakunlash jarayoni orqali o'rganish faoliyatidir. Ya'ni, bilim olish jarayoni aynan loyiha faoliyati orqali amalga oshiriladi.

Bu metodni yaxshiroq tushunish uchun uni oddiy "loyihalar" bilan solishtirib ko'rish foydalidir. Masalan, "loyihalar va loyihaga asoslangan ta'lim o'rtasidagi farq" shuni ko'rsatadiki, metod oddiy loyiha bajarish emas. Agar bu faqat loyiha bajarish bo'lganida, u "o'qishga asoslangan loyihalar" yoki oddiygina "loyihalar" deb atalgan bo'lardi. Sifatli ta'lim jarayonida asosiy maqsad – loyiha yaratish emas, balki o'rganish jarayonini chuqurlashtirishdir. Loyihalar esa o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlovchi vosita, ya'ni "o'rganish uchun vosita" sifatida xizmat qiladi. Shu sababli metod jarayonida loyiha – maqsad emas, balki bilimga olib boruvchi vosita hisoblanadi. Ushbu metod bir qator muhim omillarga tayanadi. Jumladan:

- o'quvchilarning oldingi bilimlari (background knowledge);
- o'quvchining tanlov erkinligi (learner choice);
- texnologik vositalardan foydalanish;
- o'qituvchi va tengdoshlar tomonidan qo'llab-quvvatlash;
- hamkorlikda ishlash;
- muammoli vaziyatlarni hal qilish jarayoni.

Ushbu omillar ta'lim jarayonini an'anaviy ta'limdan tubdan farqlaydi. Natijada o'quvchilar bir xil natijaga emas, balki turlicha yondashuv va ijodiy yechimlarga ega bo'lgan mahsulotlar va bilimlarga erishadilar.

"Loyihaga asoslangan ta'limning 3 turi" kitobida metodga ta'rif berilib, bu tushuncha yanada kengaytiriladi. Unda metod faqat bir xil model emas, balki turli shakl va darajalarda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan murakkab pedagogik yondashuv sifatida ko'rsatiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi va bu jarayonda loyihaga asoslangan ta'lim metodi samarali pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur metod o'qituvchining nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini, innovatsion fikrlashini,

muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, loyiha faoliyatini tashkil etish jarayonida o‘qituvchi doimiy ravishda yangi g‘oyalar ishlab chiqishga, o‘quvchilarni faol jalb etishga va ta‘lim jarayonini samarali boshqarishga intiladi, bu esa uning kreativ kompetentligini tizimli ravishda shakllantiradi.

Shuningdek, loyihaga asoslangan ta‘lim o‘qituvchining metodik mahoratini oshirib, dars jarayonini interfaol va mazmunan boy tashkil etishga imkon yaratadi. Natijada o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlik mustahkamlanadi, ta‘lim jarayoni esa subyekt-subyekt munosabatlari asosida tashkil etiladi. Bu esa o‘z navbatida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy faoliyatga tayyorgarligini oshiradi.

Umuman olganda, loyihaga asoslangan ta‘lim metodini boshlang‘ich ta‘lim tizimiga samarali joriy etish o‘qituvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish bilan birga ta‘lim sifatini oshirish, innovatsion pedagogik muhitni shakllantirish va zamonaviy ta‘lim talablariga javob beradigan malakali pedagoglarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Dewey, J. *Experience and Education*. New York: Macmillan, 1938.
2. Kilpatrick, W.H. “The Project Method”. *Teachers College Record*, 1918.
3. Thomas, J.W. *A Review of Research on Project-Based Learning*. California: Autodesk Foundation, 2000.
4. Blumenfeld, P.C., Soloway, E., Marx, R.W. et al. “Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning”. *Educational Psychologist*, 1991.
5. Saidahmedov, N. *Pedagogik mahorat va innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: Fan, 2010.
6. Xodjayev, B. *Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent, 2017.
7. Muslimov, N. *Kasbiy kompetentlikni shakllantirish asoslari*. Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
8. Sharipov, Sh. *Pedagogik innovatsiyalar va ularni ta‘lim jarayoniga joriy etish*. Toshkent, 2012.
9. Bell, S. “Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future”. *The Clearing House*, 2010.
10. Larmer, J., Mergendoller, J. *Gold Standard PBL: Essential Project Design Elements*. Buck Institute for Education, 2015.